

dimension, at det var politisk-ideologiske og økonomiske faktorer, der betingede, at det først og fremmest var middelstanden der tilsluttede sig NSDAP. Merkl har heller ikke inddraget W. Reichs grundlæggende studie om fascismens massepsykologi lige som teorier, der ser opbakningen bag NSDAP som udtryk for en småborgerlig revolte afvises. Dermed fremstår begrænsningerne ved Merkl's empiristiske fremgangsmåde ganske klart.

Karl Christian Lammers

Helge Klint: Efterretningstjenesten og hærens illegale transporttjeneste 1940-45. Antikvariat Richard Levin Co. Aps., København 1977. 182 s.

Oberstløjtnant Helge Klint var fra den 29.8.43 tilknyttet den illegale, såkaldte »lille generalstab«, under kaptajn Hjalp, hvis omstridte dispositioner han efter krigen har forsvaret i både skrift og tale (se f. eks. *Historisk Tidsskrift* 12. r. IV, s. 184-189 og *Militært Tidsskrift* 1974, s. 283-288). I årene 1963-70 var Klint leder af Hærestabens militærhistoriske arbejder samtidig med at han underviste i krigshistorie ved Københavns Universitet. Når det gælder forholdene i 1940'erne er Klint således både historiker og aktør.

Det var Jørgen Hæstrup der gennem *Hemmelig Alliance* i 1960 rejste offentlighedens tvivl om hærledelsens loyalitet overfor modstandsbevægelsen, hvilket førte til den såkaldte Hjalp-sag, med injuriersøgsmål og hærchefens tilbagetræden. Drivkraften i Klints nyeste arbejde er da også ønsket om at rehabilitere »den lille generalstab«, og han forholder sig af samme årsag kritisk til Hæstrup - hvad der nu ikke forhindrer ham i at trække på *Hemmelig Alliance* for alle væsentligere spørgsmål hæren og modstandsbevægelsen imellem.

Efterretningstjenesten 1940-45 og hærens illegale transporttjeneste 1943-45 udgør to selvstændige, usynkrone stykker, med flere gentagelser og overlapninger, bundet sammen af kaptajn Schiødt Eriksens person og i mere beskedent omfang af Klints egne beretninger. Med den tyske aktion den 29.8.43 gik efterretningsofficererne under jorden eller flygtede til Sverige, og ledelsen blev overdraget Svend Truelsen. Klint bruger meget krudt på at vise at Hæstrup overvurderer Truelsens indsats på de »professionelle«, herunder især Schiødt Eriksens, bekostning, og at kritikken imod den nye efterretningsschef gik på det rent faglige. Det kan være rigtigt at Hæstrup udfra sin *modstandssynsvinkel* har fokuseret vel ensidigt på *modstandsmanden* Truelsen, og ingen kan vist heller være uenig med Klint i at Truelsen ikke er nogen god kilde når det gælder om at vurdere egen fortræffelighed. Men det kan nok diskuteres om Klints sandhedsvidner, de professionelle e-officerers efterkrigsrapporter, vejer et hak tungere! Om det dramatiske møde på kriminalkommissær Odmars kontor i november 1943, hvor Schiødt Eriksen beordrede Truelsen til at ophøre med at spionere til fordel for englænderne og rette e-tjenesten imod frihedsbevægelsen i stedet, har Klint kun uklart at sige - selvom han var deltager. Men tendensen er en tydelig afpolitisering af hændelsen - her som iøvrigt når det gælder spørgsmål der hæver sig over beskrivelsen af det rent tekniske. Hovedvægten ligger nemlig på fremstillingen af organisationshistorien, væsentligst baseret på *Hemmelig Alliance* og *Ebbe Muncks erindringer*, og for provinstjenesten på de ansvarlige e-officerers efterkrigsrapporter, een for hver landsdel, der trofast skrives af, side for side, uden nogen som helst konfrontation med andet materiale. Nogen funktionsanalyse er der ikke tale om, ej heller om nogen vurdering af e-tjenestens betydning i en større sammenhæng. Trommers alvorlige kritik af det jyske efterretningsarbejde i disputatsen *Jernbanesabotagen i Danmark under den anden verdenskrig* (1971) lades helt upåagtet, ligesom Klint i det hele synes at have overset at der er udkommet videnskabelig litteratur om emnet

siden 1960. Men naturligvis slipper vi ikke for Montgomerys udtalelse i befrielsessommeren 1945 om at den danske efterretningstjeneste var Europas bedste. Underligt nok gik tjekkerne i de samme år rundt og troede, at prædikaten gjaldt dem! (Detlef Brandes: *Die Tschechen unter Deutschem Protektorat* bd. I (München 1969) s. 191). Det ser ud til, at London ikke var karrig med ros, når denne kunne uddeles gratis!

Transporttjenesten, som forfatteren var med til at opbygge indtil han i december 1943 måtte flygte til Sverige, begyndte i det helt små med at redde stumpene fra den 29.8.43, men udviklede sig senere til et vidtforenet apparat, med køretøjer, værksteder, dækningsgrupper og signaltjeneste, der med en minimal tabsprocent gennemførte hele våbenfordelingen fra Sverige. Det er et meget oplysende og meget givtigt afsnit – også for den udenforstående; og selvom der naturligvis i betydeligt omfang er tale om »firma-historie« vil indtrykket af en meget dygtig og professionelt ledet organisation formentlig blive stående. Det centrale *politiske* spørgsmål er naturligvis her Schiødt Eriksens såkaldte »skæve« våbenfordeling til fordel for hærens o-grupper i København, hvad der i efteråret og vinteren 1944/45 rejste et uvejr i Frihedsrådet, og bragte fornuftsægteskabet mellem hærledelsen og modstandsbevægelsen til bristepunktet. Klint ofrer ikke mange sider på det han hånlige kalder Frihedsrådets »posekiggeri«, men han bringer en række samtidige statistikker over styrkemål og våbendækning, der her publiceres for første gang i deres helhed. Det er vældigt nyttigt, for tallene bringer e.m.m. problemerne omkring våbenfordelingen meget nær sin opklaring: Således vedstod Hjalp under retssagen i 1960, at de første ca. 500 maskinpistoler – af den svenske sending på ialt 3000 – gik til hærens grupper (hvilket iøvrigt var imod aftalen om en ligelig fordeling), og nu fremgår det af Klints materiale at man pr. 28.9.44 havde modtaget ialt 681 stk. Henholder vi os videre til de citerede beretninger hvorefter *fordelingen* blev stærkt hæmmet af en nødvendig ompakning i ankomstfasen, får vi en rimelig baggrund for den første eksplosion i Frihedsrådet 7.10.44 – for da havde udbringningen af de svenske våben været i gang i godt to måneder uden at de civile grupper i hovedstaden havde fået noget som helst! (i bedste fald overhovedet noget der var værd at regne med). I næste omgang, d.v.s. igennem hele oktober, indtil 31.10.44, nåede kun 250 svenske maskinpistoler i land. Selvom vi forudsætter at alle våben efter de første 500, d.v.s. efter den første kritik, nu er gået til de civile grupper – hvad der iøvrigt forekommer højst usandsynligt – er det oplagt at forsinkelsen i distributionsleddet kun har bragt et forsvindende antal ud, således at den anden eksplosion i Frihedsrådet, omkring 1.11.44, fremstår som en helt berettiget retorsion. Siden ser det ud til at fordelingen blev mere lige, men skævheden i de første måneder skaffede o-grupperne et forspring i våbendækning, som de beholdt krigen ud. Da var forholdet mellem styrketal og bevæbning 70 pct. for o-gruppernes vedkommende, og for de øvrige københavnergruppers ca. 33 pct., men var krigen sluttet endnu i 1944 – hvad mange ventede efter invasionen og Frankrigs fald – havde skævheden været endnu mere udtalt. Denne tidsfaktor er af afgørende betydning når de politiske implikationer i den skæve våbenfordeling drages frem.

Om Klints bog vil blive stående i kraft af forfatterens primære oplysninger og hans professionelle indsigt og gefühl må to kommende arbejder fra Udgiverselskabet for Danmarks Nyeste Historie vise. De behandler værnens historie 1940–45 og vil forhåbentlig kunne løfte debatten omkring hærens virke op på det plan hvor den efter min mening hører hjemme, nemlig fra det ydre begivenhedsforløbs mange småtrakasserier og misforståelser omkring den professionelle skepsis og mistænksomhed til den relevante overordnede problemstilling, der drejer sig om det politiske systems kamp for at overleve.

Hans Kirchhoff